

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří, Pobečví a Oderských hor.

Ročník XXVII.

Leden 1950.

Číslo 5.

Dr. Jiří Radimský:

Tobiáš Závorka Lipenský.

K významným rodákům lipenským v 16. století patří Tobiáš Závorka, luterský náboženský spisovatel. Nikdy na své rodiště nezapomínal, i když jej osud zavál do Dřevohostic, Slavkova, Bystřice pod Hostýnem, Olší a Doubravníka. Naopak, svou oddanost k Lipníku projevoval i ve svých knihách, v nichž básnicky opěvoval svou »patrii«. ¹⁾

Po předcích Slezan (narozen asi 1554) účastnil se čile organizace luterské církve u nás a napodobil v ní v lecčems Jednotu bratrskou, i když se s bratřími brzo zneprátelil. ²⁾ Jako děkan doubravnický svolával synody evangelických kněží »v horním kraji brněnském« ³⁾ a pro jejich potřebu vydal kancionál »Písně chval božských« (1602) i agendu »Pravidlo služebností církevních« (1607). V jeho úsilí mu pomáhali i jeho synové, z nichž Jiří byl farářem v Kunštátě a Sebranicích a Václav knihtiskařem ve Velkých Němčicích u Židlochovic. ⁴⁾

Závorka byl člověk na svou dobu velmi vzdělaný a svůj zpěvník svědomitě a poctivě sestavoval. Znal mnoho starších knih, pro něž si jezdíval až do Prahy, jak o tom svědčí zajímavý dopis blanenského úředníka Jiřího Skřivánka, zachovaný v rukopise č. 893 v brněnském zemském archivu: ⁵⁾

¹⁾ Josef Jireček: Rukověť k dějinám literatury české, Praha 1875, II, 352.

²⁾ Archiv bratrský XIII, str. 243—247.

³⁾ Fr. Hrubý: Luterství a kařinismus na Moravě před Bílou horou. ČČH XLI, str. 19 a d.

⁴⁾ B. Indra: Tobiáš Závorka Lipenský, Slezský sborník 1848, str. 126 a d.

⁵⁾ Za upozornění na tyto listy děkuji p. dru Ladislavu Hosákovi.

Dvoji poctivosti hodnému panu děkanu, knězi Tobiášovi Závorkovi Lipnickému a služebníkovi v církvi doubravnické, pánu otci mému zvláště milému etc. Dvoji poctivosti hodný pane otče můj zvláště milý, od Pána Boha zdraví i jinýho všeho dobrého přeji vám věrně rád. Času předešlého souce v cestě s Václavem, synem Vaším, rectorem doubravnickým, se shledajíc, jeho sem, aby Vás na místě mým za to svou osobou k tomu se přičiníc k Vám se přimluvil, abyste mne při této jždě Vaší do Prahy postili kněze Martina Filadelfa Zámorského, někdy kazatele slova božího v městě Opavě, koupili a ji mně odeslali, přátelsky žádal. Nyní pak poněvadž mně se toto poselství k Vám trefilo, svého zvláště milého pana otce za to, že mu pan otec při této nynější jždě do Prahy takovou postili, by pak vázání nebyla, koupí, synovsky a přátelsky prosím. A při navrácení bohda šťastném pana otce domů, že mně do Blanska taková postile odeslána bude, žádám. Cožkoli pan otec za ní dá, podle oznámení s poděkováním panu otci i pošlu, od cesty zaplatíc, peníze odešlu. A toho všeho dobrého přátelství od pana otce strany té knihy a žádosti mý ke mně prokázané, službami svými se s povolností synovskou rád odměnit i odsoužit nepominu. Věřím, že tato má žádost slušná při pánu otci mým zvláště milým místo své jmíti bude. S tím milost boží s Vámi býti ráč. Datum z Blanska v neděli Misericordias léta 1602.

Jak to tehdy dopadlo a obdrželi Skřivánek žádanou knihu, dobře nevíme. Ale oba zůstali nadále přáteli a častěji si dopisovali. Z otištěného dopisu z r. 1603 je pak vidět velikou pravomoc Závorkovu v luterské církvi na Brněnsku:

Dvojtíhodnému Tobiášovi Závorkovi, děkanu doubravnickému.

Psaní od Vás mně učiněné strany opatření správcem fary doubravské kazatelem slova božího hodným jest mně včerejšího dne, když jsem s cesty domů přijel, od vyslaného Vašeho dodáno, jemuž sem s přečtením porozuměl, k žádosti Vaší tak jsem učinil, a hned tej chvíle, jakž mně psaní dodáno bylo, po přečtení jeho sem ku panu Filipovi, ouředníku na Rejci, jel, a jemu sem za to, aby tej služby fary doubravské, která nyní knězi při té faře náleží, vejpis mne dal. Což k žádosti mej tak učinil, a na cedulce to poznamenání odeslal, kteréž Vám důležité posílám: chtějtež tak, pane otče učiniti, a téhož pana faráře, kteréhož tu na tu doubravskou faru dosaditi oumyslu jste, bez prodlení na Rejci k rozmluvení o tej věci utvrzení k panu Filipovi, ouředníku na Rejci, odeslati, tak aby ta věc k místu svému (žádostivi toho jsouc) utvrzena býti mohla. Čehož pana otce pro správu tejna v tej věci učiniti sem nepominul. S tím milost boží s Vámi býti ráč. Datum na Blansku ve středu po ochtábu Tří králův léta 1603.

Avšak ani velký muž není osvobozen od lidských starostí. A tak závěrem otiskují odpověď Skřivánkovu ve věci námluv Závorkova syna Václava. Ukazuje dobře, že si láska nedala nikdy — ani v 17. století — od nikoho poroučet.

Panu děkanovi doubravnickému.

S, P. D. Jakož ste mně na správu Václava, syna Vašeho, pomínujlech dnů přimlouvajíce se podle něho ke mně, abych jemu v jeho předsevzetých věcech strany tý děvečky ve dvoře blanenském, kterouž jest sobě byl pod oumysl vzal, k dobrému přátelství nápomocen byl, psaní učinili. Majíce pak Vás, svého zvláště milého pana otce na sebe vždycky laskavého, k tomu, abych tu věc k náležitému konci přivéstí mohl, s pilností sem se o to staral. Ale v pravdě sem to seznal, že ta děvečka oumyslu žádného k synu Vašemu nemá, a smejšlim, že ona na jiného očekává, a tomu dobře, že s toho nic nebude, sem vyrozuměl. Daremně by se syn Váš v té příčině zaměstnával, a outratu vedl. Kdybych mohl Vám i synu Vašemu v čem platně posloužit, panu otci vždycky volný zůstávám. Jeho místo pán můj také synu Vašemu k tej věci, o čej sem já se panem mluvil, raditi neráči. Čehož pána pro správu tejna nečiním. Datum v Blansku v outerý po sv. Lukáši léta 1604.

J. Jakeš:

Záhorské lesy.

Před padesáti lety vypadaly záhorské lesy ještě jinak, než vypadají dnes. Byla to opravdovská černá hora, která před bouří hučela. Když jste vešli za parného letního dne do starého jedlového hvozdu, bylo tam tma jako ve sklepe a chvíli to trvalo, než se oči rozhledly. Půda byla cele pokryta tlustým a hebkým mechovým kobercem. Studánky ani potůčky nevyschly ani za nejparnějšího léta. Dnes jest les pln holin, mladých pasek — a kde jest ještě kousek starého hvozdu, jsou stromy tak nařídko, že slunce všude dořirá na zem a místo mechu roste různá buřeň.

Když dnes lesní správce svolá personál a uděluje mu příkazy pro zaměstnání, mluví taktó: »Adjunkt převezme dohled na třináctém oddělení, jeden hajný jde na osmnáctku, druhý na devítku, jiný na trojku« atd. A přece každý lesní oddíl měl své krásné a výstižné jméno, často poetické. Zdá se, že s nynější generací vymrou i krásné názvy lesů. Proto píší tento článek, aby se aspoň na papíře zachovaly krásné názvy lesních tratí, které dnes známe již jen my staří. Začnu s paršovským polesím, které jest mně podrobně známo a pokusím se také vysvětliti, jak název vznikl.

1. D v o r č á k. Tento les blízko obce Paršovic patřival k paršovskému dvorství a od toho dostal jméno. Nese je

dodnes, ačkoliv si jej »milostivá vrchnost« již před dávnými lety bezprávně přisvojila.

2. **H r a b i n a.** Les za paršovskou sokolovnou, rostly tam většinou duby a bývalo povoleno hrabatí tam na podzim listí na stelivo. Nepleťme si to s lipenskou paní hraběnkou, která vládla zabraným národním majetkem.

3. **S t a r á V á p e n k a.** Lesní trať pod Valšovicemi, páľovalo se tam za stara vápno. Ještě za mých dětských let byly viditelný základy primitivních pecí. Dodnes vystupuje tam na povrch devonský vápenec.

4. **H l u b o ě k.** Les mezi Valšovicemi a Zbrašovem. Leží v hlubokém údolí a od toho asi dostal jméno.

5. **K r k a v ě í p o t o k y.** Leží při horním toku potoka, který ústí blízko Teplic do řeky Bečvy. Za dávných časů žili a hnízdili tam krkavci, tito největší a nejsilnější ptáci havranovití.

6. **M e z i ř í ě s k o.** Údolíčko, které přetíná silnice z Valšovic do Hranic. Domnívám se, že Krkavčí potok kdysi tvořil hranici mezi panstvím Žerotínů z Val. Meziříčí a panstvím hranickým. Bývaly tam milíře.

7. **K v ě t o ň k a.** Lesní trať vlevo od horní helfštýnské silnice, asi 1 km od sloupu s obrázkem sv. Antonína. Květoň bylo rodinné jméno často se vyskytující, jako na příkl. Tvrdoň, Hruboň, Muroň. Les patřival asi rodině Květoňové a po ní dostal jméno. Dnes jest Květoňka zarostlá hustou smrkovou tyčkovinou. Před třiceti lety, když byla paseka nová, byla jediným mořem pestrých květů a každý by řekl, že dostala jméno od těchto květů.

8. **K ř i v é.** Trať při serpentínovém chodníku od Antonínka na Paseky. V příkré stráni byly vyšlapány křivé chodníky lidmi, kteří chodili ze Záhoří do Hranic.

9. **Z á m ě i s k o.** Plošina na hřbetě horského pásma, přímo proti Drahotušim. Staří tvrdili dle ústního podání, že tam stával původní zámek pánů z Drahotuš. Těžko tvrdití, ačkoliv poloha by tomu nasvědčovala. Jest však nesporné zjištěno, že hrad pánů z Drahotuš stával naproti za Bečvou, nad vesnicí Podhořím. Viditelných stop po hradu na Zámčisku není. Dalo by se zjištění jedině vykopávkami, jako na Švrčově u Teplic, kde také památek nebylo vidětí, až se základy hradu objevily kopáním. V dolině na východ od

Zámčiska byla studna zvaná Bezednice. O ní staří vyprávěli, z té že táhli vodu na hrad.

10. **Z á r u b e k.** Lesní trať na jih od Valšovic. Staroslovanské jméno — zarubali pás hlouběji, než snad měli, nebo chtěli.

11. **K a m e n í.** Návrší nad lesem Dvorčákem, hodně kamenité. Růstávaly tam nádherné hříby s tmavou hlavou, zvané kamenáče.

12. **P o t o k y.** Údolí potoka Malenického za Dvorčákem proti proudu. Několik drobných potůčků tekoucích ze studánek vlévá se v tom údolí do hlavního potoka.

13. **J e d l o v e c.** Les na rovině pod Maleníkem. Stávaly tam ohromné jedle, které byly již většinou duté a padly za obět sekerám a pilám asi před osmdesáti lety. Med prý tekł po pilách, když jedle řezali a ženy dřevorubců si nosily domů plné putny krásných medových plástů.

14. **F o n k.** Jediné zněmčelé jméno v celém paršovském polesí. Jest to trať po levé straně horní helfštýnské silnice, počínající za Květoňkou od silnice, která jde kolem myslivny u Valšovic k Rybářskému chodníku. Tam asi chytali ubozí poddaní srnčí a jelení zvěř žívou do ohromných sítí pro svoji milostivou vrchnost. Toto slovo utvořeno z německého fangen, t. j. chytati, lapati.

15. **H ř e b e n.** Ostrý hřbet po pravé straně horní silnice. Jest tam lom, poskytující výborný kámen na šterkování silnic. Porostlý byl krásným bukovým lesem.

16. **B u k o v e ě k.** Krásný bukový les na plošině mezi Hřeбенem a Maleníkem. Dnes jsou tam samé smrkové kultury.

17. **M a l e n í k.** Nejvyšší bod celého Záhoří, 478 m nadmořské výšky. Jest to náhorní rovina čili planina, kde u silnice stojí myslivecká chata, dříve se jí říkalo »Stará bou-da«. Odtud jest nádherný pohled na Hostýn, Javorník a Radhošť. Uhodnete snadno, od čeho dostal Maleník jméno. Za mého dětství byla na temeni Maleníku veliká seč, t. j. paseka, která se v létě červenala zralými jahodami a malinami.

18. **L i p o v é s k á l y.** Kamenitá stráň proti Slavíči, kde mezi zřícenými balvany slepence rostly veliké lípy. Na tomto místě stojí nyní maličký altánek.

19. **N á d v o d í.** Tímto jménem nazývá se celá stráň spadající příkrě dolů k řece Bečvě proti Slavíči, tedy stráň nad vodou. Za mého dětství rostly tam ohromné buky, prastaré, neboť měly nejen kmeny, nýbrž i haluze duté. Byl to ráj ptactva. V dutinách kmenů i větví hnízdily kavky, špačci, holubi doupačci, datli, žluny, strakapúdi a spousta drobné havěti. Když se mladí vyváděli, bývalo tam tolik křiku, že byste se tam nedomluvili. Roje včel, ulítlé z vesnic, nacházely tam nový domov. Když byly buky skáceny, počalo se kamení sesouvatí a marně byly činěny pokusy o zalesnění. A tu si příroda pomohla sama: Mezi balvanu uchytily se maliny a ostružiny, svými odumřelými těly vytvořily výživnou vrstvu, ptáci a větry donesly semena stromů. Dnes jsou tam již zase bujné listnaté houštiny a kamení ani nevidět. Rovinka dole u Bečvy se nazývá Eliáška. Své jméno má po proroku Eliášovi, jehož obraz kterási zbožná duše zavěsila na starém dubě. Eliáška jest památná tím, že tam rostly nádherné modřiny, vysoké až 65 m, tedy nejvyšší stromy v celé naší vlasti. S Nádvodí byl čarokrásný pohled na rozkošné Pobečví až k Přerovu. Hned pod lesem vinula se stříbrná stuha Bečvy, za ní žirné údolí a naproti strmé svahy lesnaté vysočiny Oderské.

20. **K o z í h ř b e t y.** Pokračováním Nádvodí k jihozápadu jsou Kozí hřbety. Byl to zapomenutý kout, kam snad za celý rok nepřišla lidská noha.

21. **P ř e d n í a Z a d n í K a l y.** Tímto jménem nazývají se slunné jihovýchodní svahy Maleníku a část jeho temene. Stávala tam osada Kaly, která vzala za své za třicetileté války. Dnes jest na těch místech mladý bukový les. V předjaří, když sníh sléhá a taje, vidíme ještě v lese pruhy, jak bylo kdysi pole oráno do záhonů uprostřed vyšších.

22. **P o d k l i n í.** Tato trať vybíhá jako ostrý klín do paršovských rolí, míříc hrotem přímo na jih proti Hostýnu. Na pokraji u pole stojí dosud několik staletých dubů. Nemyslím však, že by Podkliní mělo název od tvaru klínu. Domnívám se spíše, že toto slovo pochází od slova klen, což znamená horský javor. Výběžek lesa počínající od starého kleny či klínu, dostal jméno Podkliní.

23. **O ř e c h o v á.** Hned nad Podkliním jest slunná stráň, která má název Ořechová. Donedávna stál tam mohutný

modřinový les. Před padesáti lety vyprávěl mně můj děd, že když on byl chlapcem, celá stráň byla zasazena vlašskými ořechy. Bylo to dle jeho věku asi před 130 lety. Pak byly ořecháky vykáceny a on ještě za roboty vysazoval tam mladé modřinky. Název Ořechová však té stráni zůstal dodnes.

24. **Č a l u b o v á.** Nad bývalým obecním pastviskem paršovským, na západ od obce Paršovic, jest les Čalubová. Bývaly tam ještě před 50 lety krásné buky, které rodily mnoho bukvic. Čaluba jest rovněž příjmení, patřivala tedy za stará tato část lesa rodině Čalubově z Paršovic. Chalupě Klvaňově na Zabráni dosud říkají u Čalubů. V tomto lese jest rovněž studánka s výbornou a stálou vodou, které se dodnes říká Čalubova studánka. Není v okolí tak dobré vody. Rostou tam smrky s nápadně červenou kůrou.

25. **B a r v í n k o v á.** Na pláni nad Čalubovou nazývá se lesní trať Barvínková. Brčál, rostlina vždy zelená, nazývá se na Záhoří barvínek. Skutečně v tomto lese najdeme sem tam ostrůvek barvíнку. Podle této rostlinky s tuhými listy a krásně modrými kvítky dostala asi trať jméno.

26. Část lesa nahoře nad Ořechovou nese jméno **M o t ý l.** Pamatuji, když jsem byl ještě malým chlapcem, že tam byla nová seč a že se tam pestrými motýly jen hemžilo. Museli tam mítí velmi výhodné životní podmínky.

27. **O v e s n á.** Blízko spoje horní helštýnské silnice se silnicí vedoucí z Paršovic do Lipníka jest Ovesná. Domnívám se, že na nových holosečích pěstovali hajní oves a od toho dostala trať jméno.

28. **Z á h o r k a.** Trať těsně při spoji obou jmenovaných silnic se jmenuje Záhorka. Odtud není již daleko na Záhoří, proto asi dostala své jméno. Rostly tam rovněž ohromné buky a duby, ale již dávno jich není.

29. **D l o u h á S e č.** Na jih od Záhorky, pod Lipenskou silnicí, zvanou Hučnica, táhne se opravdu dlouhá seč. Snad již před věky byla tam také dlouhá seč, možná již několikrát — a toto jméno lesní trati navždy zůstalo. Připomínám, že horní helštýnská silnice nazývá se Sypaná. To asi proto, že vždy po několika letech sype se na ni nový štěrk.

30. **Z a b i t ý.** Sotva kilometr od Záhorky šla stará cesta s příkrého svahu a k tomu se lomila. Docházelo tam k čas-

tým neštěstím, lidé byli zabiti, proto se tam říká »v Zabitém« — »u Zabitého«.

31. K a m é n k a. Lesní trať pod Zabítým, vpravo od silnice vedoucí od Záhorky k Paršovicím, nazývá se Kaménka. Jméno své má od toho, že půda jest plna drobného kamení a křemenných oblásků. Roste tam krásný listnatý les.

32. Západně od Rakova jest příkrá stráž, asi 30—40 m vysoká. Nahoře jest planina rovná jako stůl. Od toho trať dostala jméno S t ů l, nebo N a d s t o l í.

(Dokončení příště.)

Ferd. Trlifaj:

Smrt partyzána Gregorjeva Tolkalina.

Byl duben 1945. Na celé východní frontě hřímala od božího rána až do noci bez ustání děla. Salva za salvou — úder za úderem dopadal na Němce.

Na celém Pobečví, od Hranic až ke Vsetínu, ozývaly se každého večera těžké detonace. To partyzáni, kteří se stáhli z Javorníků do údolí, úsilovně pracovali. Celé vlaky, naložené válečnou kořistí a municí, hořely na trati anebo se válely pod železničními náspy a vyhozenými mosty. Z lesů Hrabí a Stražiska, na Podstrání a od kelečského Javorníka vyletovaly jako ohnivé šípky proti večernímu nebi různobarevné rakety a světelné střely ze samopalů. Partyzáni signalisovali. Ruští letci, kteří přeletěli frontu, kroužili nad Skaličkou, Kamencem, Spičkami, Miloticemi, nad lesem Doubravou a nad Zámorskami, a občas shodili dorozumivací světelné rakety. Celý kraj byl ozářen bílým světlem. Na louku u Kamence za samotou Šraňky padly bedny. Snad s municí a traskavinou pro partyzány. Za dva dny nato ve Skalkách u Cernotína byl vyhozen do povětří vojenský muniční vlak, který hořel až do příštího dne. Výbuch za výbuchem hřměl tichou dubnovou nocí až do pozdních hodin ranních. To byl vrchol partyzánské slávy na trati Hranice—Vsetín, to bylo slavnostní ukončení. To byla mistrovská rána, poslední z dobrých akcí partyzána Gregorjeva Tolkalina.

Po ní následovala ještě akce ve Skaličce, která stála tohoto hrdinu život. Byl 29. duben 1945. V hostincích u Kučů a u Bažarů tábořili Němci. Mezi nimi několik Vlasovců. Za soumraku, který se snesl nad krajinou, vypravila se ze samoty pod Doubravou jedenáctičlenná skupina partyzánů, již velel Rus Nikolaj Borisov. Ivan Grigorijev, Gavriilo Mogilnikov, Gregorij Jenisejev, Jaška Zinčenko a Gregorij Tolkalin jej doprovázeli. S nimi šli bratři Ladislav a Josef Zámrstí, u kterých se podle potřeby partyzáni zdržovali. Ostatní byli Češi z Kladerub a Kelče, kteří se k této akci dobrovolně zapojili.

Před Kučovým hostincem na vozové cestě ke Kamenci byl postaven v tichosti lehký maďarský kulomet. K němu ulehli dva kulometčici, aby obstavili silnici vedoucí do vesnice, odkud hrozilo nebezpečí od Němců, tábořících v hostinci u Bažara. Prvním kulometčíkem byl Mogilnikov Gregorij a druhým Gregorij Tolkalin. Nikolaj Borisov vnikl se 7 muži do Kučova hostince; Němci se bez nejmenšího odporu vzdali. Právě, když měli být vyváděni, se stalo toto: Snad se našel zrádce ve Skaličce, či některý Vlasovec, kterému se podařilo uprchnout zadem, zburcoval posádku u Bažara. V době, kdy již Němci v hospodě u Kučů byli seřazeni k odchodu, začala venku střelba. Praskaly výstřely, bubnovaly samopaly, ostře štěkal kulomet. Nastala panika. Počal boj. Na Tolášovej zahradě, kterou obsadili bratři Zámrstí, umlkl samopal — a za ním umlkl i kulomet na rozcestí. Partyzáni se propadli ve tmě. Jenom se strany Němců praskaly ojedinělé výstřely.

Gregorij Tolkalin byl raněn. Měl prostřelený palec na pravé ruce a těžký průstřel břicha. Za hrozných bolestí se dovlekl ještě pod ochranou tmy k Josefu Smolkovi, kde mu bylo poskytnuto první ošetření. Pod pláštěm tmavé dubnové noci zavedl jej potom Smolka na samotou Šraňky u dvora Kamence. Tam partyzán umíral po celé dva dny u Františka Koblihy. Prosil o lékaře. Pomoci však žádné nebylo. Po hrázi a okolo remizy se procházely německé ozbrojené stráže. Bylo to jenom 300 kroků od samoty. V lůžku, zbrocen krví, kvílel partyzán Gregorij. A manželé Koblihovi zmírali v hrůze. — Přijdou Němci? Nepřijdou? Když hlídky odešly, běžela Koblihová pod Doubravu k Aloisi

Zámorskému. Ten nemeskal a ihned přijel s povozem, taženým kravami. Lidská pomoc však byla marná. Gregorij Tolkalin — umíral... Plakal. V duchu viděl svou rodnou matičku Moskvu, svou ženu Naděždu a tři malé děti, které již nikdy ve svém životě neuvidí. Jak těžko se loučil! Loučil se se všemi kamarády, s bunkry na Oznicích a v Kateřinách a s českými lidmi, které tolik miloval. Ještě tu noc dokončil pod Doubravou u Zámorských — s cigaretou v ústech.

Za tmavé noci byl pochován pod Stráňama, do jedné z jam po bombách, které tam byly hozeny americkými letci na zpátečním letu z Německa.

Po osvobození byl exhumován a měl slavný pohřeb v Hustopečích n. Beč. Přišlo mnoho lidí z celého okolí. A nebylo nikoho, kdo by nebyl politoval nešťastného ruského hrdinu, partyzána Gregorije Tolkalina.

N. B. Napsáno podle osobního podání vůdce noční výpravy do Skaličky, Rusa a partyzána Nikolaje Borisova, který se dokonce také oženil s dcerou Aloise Zámorského, Bedříškou.

Josef Gogela:

Hrabůvka.

(Vlastivědný náčrt.)

Obec Hrabůvka, katastr. obec v okrese hranickém (291 m nad m.), rozkládá se na úpatí posledních výběžků Oderových hor pod příkrými stráněmi Zahradnické hůrky (506 m), které ve středu obce přecházejí v údolní rovinu, svým původem starší a mladší naplaveninu. Kopce severně od vesnice tvoří vrstvy kulmské útvaru kamenouhelného (mořská pobřežní facies spodního karbonu), které v okolí Hrabůvky jsou tvořeny slepenci a drobnými. Údolí na jih bylo před miliony let pod vodou — bylo mořem. V době třetihorní nacházel se jeho břeh u Hrabůvky, čehož svědkem jsou nálezy zkamenělin škeblí, ústřic a jiné.

Půda v údolní rovině je dosti úrodná, vhodná pro obilí, méně pro cukrovku. Orné půdy je nedostatek, proto Hrabůvka je obec většinou dělnická. Dělníci pracují jednak v místním kamenolomu, jednak dojíždějí do zaměstnání do Hranic a jinde.

Katastr Hrabůvky hraničí se 6 obcemi: Klokočím, Milenovem, Uhřínovem, Radíkovem, Velkou a Lhotkou. Výměra katastru je 306.11 ha, z čehož je 92.78 ha polí, 16.53 ha luk, 10.42 ha zahrad, 10.05 ha pastvin, 167.53 ha lesa, zastavěná plocha 3,55 ha, jiné půdy 5.24 ha. Půda patří 119 majitelům a tvoří ji 761 parcel. Pomístné názvy trati jsou: Zahradčiska, od Milenovska, Prostřední pole, Dolní pole (též od Velicka), Bahna, Padělek, Kopánka, Lukavec, Suchdol, Kamenec, od Uhřínova. Pozemky byly odvodněny v letech 1906—1907.

Hrabůvka je ves dosti stará. Kdy a kým byla založena, není známo. První zmínky dějinné dočítáme se o ní r. 1251. Uvádí se tu jako majetek zboží drahotušského, jehož majitelem byl Bohuš z Drahotuše. Roku 1371 byla Hrabůvka jako část zboží drahotušského prodána markraběti Janovi, bratru krále Karla IV., Otce vlasti. Po válce třicetileté byla Hrabůvka přivtělena k svěřenskému panství hranického, k němuž náležela až do zrušení roboty r. 1848.

Počet obyvatel r. 1590 činil 14 obyvatel, r. 1690 — 100 obyvatel, r. 1830 — 217 obyvatel, r. 1945 — 510 obyvatel. Odchodem značné části obyvatelstva do pohraničí klesl počet obyvatel v r. 1945 a dalších, takže r. 1949 čítá 387 obyvatel.

Počet domů r. 1830 — 28, roku 1949 — 71.

Školství: V letech 1840—1855 byla v Hrabůvce samostatná škola. Vyučovalo se v soukromém domě č. 22 b (naposled v domě č. 32). Od r. 1854 navštěvovaly děti školu v Drahotuších, později v Milenově, v letech 1879—80 posílány děti do školy v Radíkově. R. 1897 zřízena expositura školy drahotušské, pro níž byla r. 1848 postavena nová budova. Roku 1901 přeměněna expositura na samostatnou jednotřídní školu. S rozvojem kamenolomů přibývalo dělnictva, zvyšoval se počet dětí, takže dosavadní školní budova nepostačovala. Proto v letech 1913-14 byla postavena nová školní budova. Roku 1921 rozšířena na dvojtřídní. Roku 1900 navštěvovalo školu 35 dětí, r. 1930 — 65 dětí. Od r. 1938 byla škola střídavě jednotřídní nebo dvojtřídní, od r. 1945 jednotřídní.

Nejdůležitějším podnikem v obci jsou kamenolomy modré droby, otevřené r. 1900. Tohoto roku začal lámat kámen

na jižním úpatí Hůrky (443 m nad moř.) nájemce Frant. Srna, stavitel z Mor. Ostravy, který později utvořil se společníkem Janem Geislerem z Ostravy firmu »Geisler a Srna«, která po mnohých změnách byla přeměněna na akciovou společnost. Roku 1948 byly kamenolomy znárodněny. Do lomu vede z nádraží v Drahotuších úzkokolejná vlečka, postavená r. 1908-09. Koncem r. 1908 pracovalo v lomech přes 200 dělníků, po první světové válce 170—200, roku 1949 — 70.

Roku 1900 nebylo v obci spolků. Roku 1906 založeno Vodní družstvo, r. 1912 odbor Národní Jednoty (likvidoval r. 1949), r. 1923 založena Dělnická tělocvičná jednota (zanikla r. 1943), r. 1927 Sbor dobrovolných hasičů, roku 1929 Poradna pro matky a děti.

Do roku 1902 bylo spojení s okolními obcemi jen polními cestami. Roku 1902 spojena Hrabůvka silnicí s obcí Velkou, r. 1906 s Radíkovem a r. 1908 s Drahotušemi (přes Klokočí).

První pozemkovou reformou přiděleno bylo z velkostatku A. Althanové 10 dlouholetým pachtýřům 5.48 ha polí a luk, ze dvora klokočského 5.68 ha polí 9 malozemědělcům, obci 20.76 ha lesa.

Investice: V r. 1925 byla obec elektrisována; roku 1928 postavena hasičská zbrojnice, r. 1931 obecní dům, r. 1937 částečná kanalisace, r. 1947 místní rozhlas, r. 1949 ustaveno Jednotné zemědělské družstvo, které zakoupilo jeden traktor a ve stavbě je družstevní prádelna. Částečný vodovod zřízen v r. 1911.

Východní částí obce protéká Uhřínovský potok. Jeho údolí severně od vesnice vyniká přírodními krásami a je vyhledáváno četnými obyvateli blízkých měst jako rekreační středisko.

Záhorská kronika vychází každý měsíc mimo prázdniny. Vydává Okr. rada osvětová v Hranicích. Vedoucí redakce a odpovědný správce listu Antonín Frel v Dolním Újezdě u Lipníka n. Beč. Číslo poštovní spoř. Brno 116.900. — Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt v Brně IA - 4-2370: 146.212. Dohlédací pošt. úřad Hranice I. Adresa redakce: Dol. Újezd u Lipníka n. Beč. Administrace: Hranice. Tiskne Jar. Strojil, n. s., Přerov. Ročně 10 čísel, roční předplatné 30 Kčs.